

O PROMINSKIM IMENIMA U ROMANU ŽIVOT NASTANJEN SJENAMA IVANA ARALICE¹

DOMAGOJ VIDOVIĆ

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
Republike Austrije 16, HR – 10000 Zagreb
dvidovic@ihjj.hr

UDK: 811.163.42'373.2(497.5
Promina)
*821.163.42-31
Izvorni znanstveni članak
Primljen: 10. 6. 2020.
Prihvaćen za tisak: 3. 11. 2020.

U ovome se radu obrađuju različita imena (poglavito antroponimi) u romanu *Život nastanjen sjenama Ivana Aralice* koja se odnose na piščev zavičaj, Prominu, te se uspoređuju s tumačenjem tih imena u relevantnim onomastičkim radovima u kojima se govori o toj problematici. Ujedno se upućuje na određene nazivoslovne prijepore poput odnosa etimološkoga i temeljnoga imena te službenoga i neslužbenoga imena.

KLJUČNE RIJEČI:

antroponimi, etimološko ime, Ivan Aralica, roman Život nastanjen sjenama, temeljno ime

¹ Rad je izrađen na projektu *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje – JENA* (Struna-2017-09-05), koji u cijelosti financira Hrvatska zaklada za znanost i koji se provodi u ustanovi nositelju projekta Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

1. UVOD

U *Uvodu u hrvatsko imenoslovlje* Petar Šimunović (2009: 341) navodi da poznata uzrečica *nomen est omen* do punoga izražaja dolazi u literarnoj onomastici, u kojoj imena uz nominativnu funkciju (koja ne mora nužno biti temeljnom) imaju još barem i asocijativnu, socijalnu, deskriptivnu i karakterizacijsku funkciju. Roman Ivana Aralice *Život nastanjen sjenama* pravo je vrelo različitih onomastičkih podataka, ali i savršeno mjesto na kojemu se mogu prikazati određene onomastičke nazivoslovne nedoumice. Budući da je riječ o vrlo opširnome romanu s razgranatom strukturom u koju su uklopljeni autobiografski motivi te budući da roman ima odlike obiteljske sage, u njemu očekivano pretežu antroponomastički podatci iz kojih je moguće upoznati se ponajprije s fondom osobnih imena i nadimaka (i osobnih i obiteljskih) u piščevu užemu (Promini) i širem zavičaju (sjevernoj Dalmaciji), ali i razabrati piščev odnos prema likovima koji ne potječu iz njegova zavičajnoga kruga. Ocrtavajući svojevrstan kulturološki zemljovid zavičaja, Aralica bilježi i brojne mjesne toponime i u manjoj mjeri zoonime, ali i apelative iz kojih se izvode različita imena, od kojih za neke nema potvrda izvan njegova opusa. Ujedno navodi i mnoge biografske podatke važne za razumijevanje povijesti hrvatskoga jezikoslovlja (poput onih o Pavi Rešetaru, ocu hrvatskoga filologa Milana Rešetara). U ovome se radu ponajprije obrađuju antroponomastički podatci koji se odnose na likove iz Araličina zavičajnoga kruga, među njima i oni koji pomažu razriješiti nazivoslovne prijepore (poput odnosa etimološkoga i temeljnoga imena te službenoga i neslužbenoga imena), a u manjoj mjeri i toponomastički i zoonomastički. Ti se podatci uspoređuju s podacima iz relevantnih onomastičkih radova Ankice Čilaš Šimprage, koja je podrobno onomastički obradila Prominu (Čilaš Šimpraga 2006, 2011a i 2011b).

2. OSOBNA IMENA

Kad je riječ o prominskim ženskim imenima, u Araličinu su romanu potvrđena temeljna ženska narodna imena *Cvita* (usp. *Cvijeta*), *Danica* i *Stevanija* te izvedena *Dragica* (< *Draga* < *Dragomila* / *Dragomira* / *Dragoslava*), *Ljubica* (< *Ljuba* < *Ljubomira* / *Ljuboslava*), *Milena* (< *Mila* < *Miloslava*) i *Milka* (< *Mila* < *Miloslava*). Od temeljnih je svetačkih imena potvrđeno jedino osobno ime *Marija*. Pokraćena se i izvedena ženska imena mogu tvoriti izravno od muškoga imena ili posredno prema temeljnome ženskom liku.² U Araličinu su romanu potvrđena pokraćena svetačka ime-

² Za osobno ime *Jovanka* usp. Čilaš Šimpraga i dr. (2018: 168). U ovome radu navodi se samo izvođe-

na *Ika* (< *Ivanka* < *Ivana*), *Jeka*³ i *Jela* (< *Jelena*), *Kaja* i *Kata* (< *Katarina*), *Manda* (< *Mandalena* ‘*Magdalena*’), *Mara* (< *Marija*), *Maša* (< *Matija*), *Neda* (< *Nedjeljka*) te *Pera* (< *Petra*) te izvedena *Ančica* (< *Anka* < *Ana*), *Antica* (< *Ante*), *Ilinka* (< *Ilina*), *Ivanka* (< *Ivana*), *Jovanka* (< *Jovana*⁴), *Kajica* (< *Kaja* < *Katarina*), *Katica* (< *Kata* < *Katarina*), *Manduka* (< *Manda* < *Mandaljena* ‘*Magdalena*’), *Marica* (< *Mara* < *Marija*), *Marunka* (< *Mara* < *Marija*) i *Perina* (< *Pera* < *Petra*) te osobno ime *Domina* koje može biti pokraćeno od *Dominika* ili je moglo nastati mocijskom tvorbom od muškoga svetačkog imena *Domin* (< *Dominik*). Osobno je ime *Đula* perzijskoga postanja, ali se može dovoditi u vezu sa svetačkim imenom *Đurđa*. Moguće je da su se navedena osobna imena pučkom etimologijom ispreplela. U Araličinu su romanu zabilježena temeljna muška narodna imena *Dušan*, *Obrad*, *Zdravko* i *Živko*, pokraćena *Drago* (< *Dragoljub* / *Dragutin*⁵), *Dule* (< *Dušan*), *Mile* (< *Milivoj* / *Milorad* / *Miloslav*), *Miro* (< *Miroslav* / *Miroljub*), *Rade* (< *Radomir* / *Radoslav*), *Vlado* (< *Vladimir* / *Vladislav*) i *Vojo* (< *Vojimir* / *Vojislav*) te hipokoristično ime *Vujo* (< *Vuk*). Potvrđena su ujedno izvedena narodna imena *Dojan* (< *Doje* < *Radoje* < *Radimir* / *Radoslav*), *Milan* (< *Mile* < *Milivoj* / *Milorad* / *Miloslav*), *Miloš* (< *Mile* < *Milivoj* / *Milorad* / *Miloslav*), *Miran* (< *Miro* < *Miroslav*), *Mirko* (< *Miro* < *Miroslav*), *Obradina* (< *Obrad*) i *Rajko* (< *Rajo* < *Radomir* / *Radoslav*). Od svetačkih su imena potvrđena temeljna muška osobna imena *Filip* / *Pilip*, *Ivan*, *Jandrija* (usp. *Andrija*), *Josip*, *Luka*, *Marko*, *Nikola*, *Simeon*, *Stipan* (usp. *Stjepan*), *Šimun*, *Vasilije* i *Vinko*. Ujedno su potvrđena pokraćena muška svetačka imena *Ćiro* (< *Ćiril*), *Đero* (< *Đerasim*), *Đuro* (< *Đurađ*), *Ičo* (< *Ivan*), *Ive* / *Ivo* (< *Ivan*), *Jako* (< *Jakov*), *Jandre* (< *Jandrija* ‘*Andrija*’), *Joka* / *Joko* (< *Ivan* / *Jovan*), *Jole* (< *Josip*), *Joso* (< *Josip*), *Joza* (< *Jozo* < *Jozip* ‘*Josip*’), *Krste* (< *Kristofor*), *Mane* (< *Manojlo* ‘*Emanuel*’), *Mate* (< *Matej* / *Matija*), *Mele* (< *Melchior*), *Niko* (< *Nikola*), *Pajo*⁶ (< *Paškalj*), *Pave* / *Pavo* (< *Pavao*), *Pejo*, *Pero*, *Peša* i *Pešo* (< *Petar*), *Pile* (< *Pilip* ‘*Filip*’), *Sako* (< *Sava*), *Stipe* (< *Stipan* ‘*Stjepan*’), *Šime* (< *Šimun*) i *Špiro* (< *Špiridon* ‘*Spiridon*’) te izvedena *Antiša* (< *Ante* < *Antun*), *Ćipula* (< *Ćipo* <

nje prema ženskome liku.

³ Osobno se ime *Jeka* može izvoditi i od osobnoga imena *Vjeka* < *Vjekoslava*, ali navedeno žensko ime nije potvrđeno u Promini u navedenome razdoblju. Ostala su imena također izvedena iz osobnih imena potvrđenih u Promini jer je prominski fond osobnih imena sve do druge polovice XX. stoljeća bio vrlo zatvoren.

⁴ Izvedena se ženska imena mogu tvoriti izravno od muškoga imena ili posredno prema temeljnime ženskom liku (za osobno ime *Jovanka* usp. Čilaš Šimpraga i dr. 2018: 168).

⁵ Pokraćeni se i izvedeni likovi mogu dovoditi u vezu i s drugim osobnim imenima u kojima je antropoformant *drag* prvi ili drugi član složenoga imena. Slično je i s narodnim imenima koja sadržavaju antropoformante *mil*, *mir*, *rad* i *vlad*.

⁶ V. Ankica Čilaš Šimpraga (2011a: 356).

Stjepan), *Ćiran* (< *Ćiro* < *Ćiril*), *Dučko* (< *Dučo* < *Dujam*⁷), *Ivara* (< *Ive* / *Ivo* < *Ivan*), *Ivica* (< *Ive* / *Ivo* < *Ivan*), *Jakovina* (< *Jakov*), *Josur*⁸ (< *Joso* < *Josip*), *Joško* (< *Joso* < *Josip*), *Jovo* (< *Jovan*), *Jukica* (< *Juko* < *Juraj*), *Markušina* (< *Markuša* < *Marko*), *Mijat* (< *Mijo* < *Mijovil* ‘*Mihovil*’), *Mitrak* (< *Mitre* / *Mitro*, *Mitar* < *Dimitrije*), *Pajcan* (< *Pajco* < *Pajo* < *Paškalj*), *Pavlič* (< *Pavao*), *Savetina* (< *Saveta* < *Sava*), *Savica* (< *Sava*), *Spasoje*, *Todorina* (< *Todor*), *Tonći* (< *Tone* / *Tono* / *Toni* < *Antun*), *Toše* (< *Tadija* / *Todor*) i *Vaso* (< *Vasilije*).

Rijetko su potvrđena i strana imena *Bepo* (usp. tal. *Beppe* < *Giuseppe* ‘*Josip*’), *Emil*, *Irena* i *Uroš* (usp. mađarski *úr* ‘gospodin’; Čilaš Šimpraga i dr. 2018: 270).

Na temelju osobnih imena koja autor nabraja mogu se rekonstruirati temeljne značajke hrvatskoga i srpskoga fonda osobnih imena koje se u piščevu zavičaju prožimaju. Kad je riječ o fondu osobnih imena, isključivo srpskome fondu pripadaju svetačka imena *Jovanka* (hrvatska je istovrijednica *Ivanka*), *Simeon* (hrvatska je istovrijednica *Šimun*), *Stevanija* (hrvatska je istovrijednica *Stjepanija*) i *Vasilije* (hrvatska je istovrijednica *Bazilije* vrlo rijetko potvrđena), a isključivo hrvatskomu fondu osobnih imena pripadaju osobna imena *Domina* (koje nema usporednice u srpskome fondu osobnih imena), *Šimun*, ikavski likovi osobnih imena (npr. *Cvita* i *Stipan*) te inačice osobnih imena *Ante* i *Josip*⁹. Kad je riječ o razlikama hrvatskoga i srpskoga fonda osobnih imena, razvidno je da su, općenito gledano, narodna imena zastupljenija u suvremenome srpskom fondu osobnih imena (npr. *Obrad*, *Vojo*). Razlog je tomu to što su Hrvati kao katolici provodili odredbe Tridentskoga sabora (1545. – 1563.), od kojih su se po jednoj sva narodna imena trebala zamijeniti svetačkima. Ta se odredba snažnije provodila u manjim sredinama (u kojima je bio izraženiji utjecaj Katoličke Crkve na razvoj fonda osobnih imena) te u vjerski i narodnosno mješovitim sredinama kakva je sjeverna Dalmacija. Narodna su se imena i imena svetaca, koja su se češće nadijevala na kršćanskome Istoku (npr. *Lazar*, *Mitar* i sl.), postupno povlačila iz hrvatskoga fonda osobnih imena (ali su se, poput osobnoga imena *Vujo*, koje je danas u sjevernoj Dalmaciji potvrđeno isključivo u srpskome fondu osobnih imena, odrazila u

⁷ Slično kao u Zažablju (Vidović 2014: 158) katolici pokraćena imena kao što su *Dučko*, *Duča*, *Dule* i *Duka* povezuju sa svetačkim imenom *Dujam*, a pravoslavci s inačicama narodnih imena *Radomir* / *Radoslav* i slično (npr. *Radučko*, *Raduka*). Za prominsko se područje to potvrđuje i u Araličinu romanu.

⁸ Aralica navodi da je nositelj izvedenoga imena *Josur* nosio službeno svetačko ime *Josip*, a po pučkoj je etimologiji, koju Aralica donosi, neslužbeno ime dobio jer je “savijen kao kosir”.

⁹ Općenito je svetačko ime *Josif* razmjerno rijetko i kasno potvrđeno u srpskome fondu osobnih imena (Grković 1977: 108). U crnogorskome fondu osobnih imena potvrđeno je od XV. stoljeća. Naime, nosio ga je zetski mitropolit, koji se 1453. spominje kao naručitelj prijepisa *Vlastareve sintagme* (Blechová Čelebić 2006: 364). Ipak, navedeni se osobnoimenski lik ni među Crnogorcima nije znatnije raširio.

prezimenskome i nadimačkome fondu) sve do druge polovice XIX. stoljeća u većim i početka XX. stoljeća u manjim sredinama. Na prijelazu su iz XIX. stoljeća u XX. stoljeće tako narodna imena kao što su *Dragutin, Milan, Miroslav, Zdravko, Željko i Živko* djelomice istisnula ustaljena svetačka imena i među Hrvatima i među Srbima. Iz Araličina je romana razvidan i utjecaj hrvatskoga proljeća izraženiji među iseljenim Promincima u narodnim imenima koja su se nadijevala u spomen na hrvatske narodne vladare (kao što su *Krešimir, Tomislav, Višeslav i Zvonimir*). Općenito je brzina promjena u fondu osobnih imena ovisila o veličini i otvorenosti naselja, tako da je najmanja bila u tradicionalnim seoskim sredinama. Također bi se moglo ustvrditi da je stanje u muškome fondu osobnih imena složenije nego u ženskome.

Preplitanje je hrvatskoga i srpskoga fonda osobnih imena najrazvidnije u uporabi zamjenskoga imena *Stevo* za osobu kojoj je službeno ime *Stipan*.¹⁰ Kategoriji bi se zamjenskih imena mogao pridružiti i osobni nadimak *Savica* koji je nosio Hrvat Marko Revačević te koji je vjerojatno također odrazom stanja u mjesnome hrvatskom fondu osobnih imena prije doseobe u novi zavičaj.¹¹ Osobna imena *Jandre* i *Jandrija*¹² također nose i Hrvati i Srbi, Hrvati uglavnom na čakavskome području, a Srbi u Dalmaciji te zapadnoj Bosni (Grković 1977: 103). Strana su, pak, imena, kao što je *Irena*, uglavnom nosile osobe koje potječu iz gradskih sredina. Ujedno je razvidno postupno širenje fonda osobnih imena u drugoj polovici XX. stoljeća, slično kao u većini hrvatskih krajeva.

¹⁰ Naziv *zamjensko ime* Ankica Čilaš Šimpraga (2011b: 24) definira kao neslužbeno ime koje se upotrebljava umjesto službenoga, a za koje okolina ni ne zna da nije pravo osobno ime određenoga nositelja. Nazivom zamjensko ime Ankica Čilaš Šimpraga obuhvaća i pojavu kad katolik nosi neslužbeno svetačko ime svojstveno pravoslavicima, tj. kad je nositeljem svetačkoga imena čiji je temeljni (i od njega pokraćeni i izvedeni) lik češći u srpskome fondu osobnih imena nego u hrvatskome, odnosno kad je neslužbeni lik osobnoga imena kulturološki ili s obzirom na temeljni lik različit od službenoga iako je etimološki srodan (npr. *Ivan* i *Jovan, Simeon* i *Šimun, Stjepan* i *Stevan*). U krajevima pod dugotrajnom osmanlijskom upravom (poglavito u zapadnoj Hercegovini) često su kao zamjenska imena služila muslimanska imena. Ona su počesto bila kodnim imenima za vrijeme osmanlijskih upada, a kadšto su se, primjerice u Zažablju, dobivala prema osobnim imenima romskih kalajdžija i drugih obrtnika muslimanske vjere od kojih je mjesno stanovništvo kupovalo plugove i druga poljodjelska oruđa (usp. Vidović 2014: 162).

¹¹ Osobna imena *Sava* i *Savica* nosili su i Hrvati katolici u hercegovačkome dijelu Zažablja i Popovu u istočnoj Hercegovini u pojedinim naseljima sve do Drugoga svjetskog rata, a osobno ime *Savo* u Boki kotorskoj sve do konca XIX. stoljeća (Čulić 1996: 204, 295, Vidović 2014: 72). Riječ je uglavnom (uz iznimku stanovnika središnjega i istočnoga dijela Boke kotorske) o stanovnicima krajeva u kojima je zbog dugotrajne osmanlijske vladavine crkvena hijerarhija bila znatno labavija te bi narodna imena i svetačka imena, inače danas rasprostranjenija među pravoslavicima, najčešće iščeznula već u prvome naraštaju doseljenika u krajeve pod mletačkom upravom i snažnijom crkvenom hijerarhijom.

¹² Osobna imena *Jandre* i *Jandrija* tako u Promini nose isključivo pravoslavci dok je na obližnjim zadarskim i šibenskim otocima to uobičajeno katoličko ime.

2.1. ODNOS ETIMOLOŠKOGA I TEMELJNOGA IMENA

Budući da je stariji fond osobnih imena u Promini izrazito tradicionalan zbog čega isto osobno ime počesto ima velik broj nositelja, u neslužbenoj su uporabi mnoga po-kraćena i izvedena imena, pa je potrebno razjasniti nazive etimološko i temeljno ime. Naziv etimološko ime, koji upotrebljavaju Branimir Brgles i Ankica Čilaš Šimpraga (2016: 28), istovjetan je nazivu etimologijsko ime, koji upotrebljava Anđela Frančić (2014: 143). Brgles i Čilaš Šimpraga (2016: 30–31), primjerice, pod etimološkim imenom *Ivan* navode osobna imena *Ivan*, *Ivanac*, *Ivanec*, *Ivanić*, *Ivanuš*, *Ivanušić*, *Ivek*, *Ivica* i *Ivo*, koja se izvode od grčkoga lika *Ἰωάννης*, ali i likove *Janko*, *Janše* i *Januš*, koji se mogu izvoditi od novogrčkoga lika *Ἰαννίς* ili, što je vjerojatnije, od antroponimijske osnove *Jan-* (< lat. *Johannes*; usp. Vidović 2009: 355). Po tome se tumačenju inačicama (ili varijantnim imenima, kako navode autori) svetačkoga imena *Stjepan* drže i osobna imena koja su u hrvatski fond osobnih imena ušla posredništvom talijanskoga (u Dalmaciji, Hrvatskome primorju i Istri) ili njemačkoga jezika (u sjevernim hrvatskim krajevima) kao što je osobno ime *Štefan* (Brgles i Čilaš Šimpraga 2016: 34). Nadalje, po toj su razdiobi osobna imena *Blaž* i *Vlaho* (prvo latinskoga, drugo grčkoga podrijetla) inačicama etimološkoga imena *Blaž*, osobna su imena *Anže*, *Zane* i *Žan* (prvo njemačkoga, a druga dva romanskoga postanja¹³) inačicama etimološkoga imena *Ivan*, a *Džore* i *Đurađ* (prvo dalmatskoga postanja, a drugo nastalo prema grčkome liku) inačicama etimološkoga imena *Juraj* (nastalo prema latinskome liku). Otvoreno ostaje pitanje je li za osobna imena različita kulturološkoga postanja (primjerice, muslimansko ime *Jahja* i svetačko ime *Ivan*, ali i osobna imena *Ivan* i *Jovan*¹⁴, inačice etimološkoga imena *Ivan* s pomoću kojih se uglavnom razlikuju katolici i pravoslavci) te osobna imena s različitom bližom etimologijom (kao što su gore navedena *Blaž* i *Vlaho*, *Juraj* i *Đurađ* itd.) potrebno osmisliti i kakav hiponim i hiperonim, tj. je li potreban poseban naziv za etimološki srodna osobna imena koja se razlikuju kulturološki i po bližoj etimologiji. Kao hiperonim se zasad kao naj-prikladniji nude nazivi *temeljno ime* ili *temeljni lik osobnoga imena*, a kao hiponim *inačica osobnoga imena* ili *varijantno ime*. Naziv se *temeljno ime* u hrvatskoj antro-

¹³ Srednjovjekovno ime *Žan* ne treba povezivati s istozvučnim suvremenim osobnim imenom francuskoga postanja.

¹⁴ S tim da treba imati na umu da je osobno ime *Jovan(in)* na čakavskome ozemlju nastalo od talijanskoga *Giovanni* (usp. Vidović 2009: 358), pa je kao takvo inačicom svetačkoga imena *Ivan*. Za razliku od njega osobno je ime *Jovan* koje nose hrvatski grkokatolici iste bliže etimologije kao osobno ime *Jovan* koje nose pravoslavci. Dakle, osobnim je imenima *Jovan(in)* na čakavskome području i *Jovan* među grkokatolicima i pravoslavcima bliža etimologija različita.

ponomastici uglavnom upotrebljava na tvorbenoj razini (kao lik iz kojega se izvode pokraćena i izvedena imena; npr. *Pero* i *Perša* < *Petar* te *Mile*, *Milko*, *Miloš* < *Milivoj* / *Miloslav*), ali je on očito nužan i na motivacijskoj. Naziv se *inačica* ili *varijantno ime* dosad upotrebljavao za osobna imena različite etimološke srodnosti, no možda bi ga bilo dobro ograničiti na osobna imena sa zajedničkom bližom etimologijom.

U Promini su inačice temeljnoga hrvatskog imena *Ivan* pokraćena i izvedena imena *Ića*, *Ićan*, *Ićilo*, *Ićko*, *Ićo*, *Ika*, *Ikan*, *Iko*, *Iša*, *Išula*, *Ivanić*, *Ivčo*, *Ive*, *Ivela*, *Ivelja*, *Ivežina*, *Ivica*, *Iviša*, *Ivo*, *Ivulj*, *Ivurin* i *Iža*, a temeljno je ime *Jovan*¹⁵ sa svojim inačicama prisutno isključivo u srpskome fondu osobnih imena. Ujedno treba naglasiti da temeljni mjesni lik ujedno može biti i pokraćeni (u Promini, primjerice, *Grgo*, *Jere*, *Jure*, *Mate* ili *Špiro*¹⁶) ili dijalekatni lik (u Promini, primjerice, *Mijovil*, *Pilip* ili *Vrane*¹⁷) te on ne mora nužno biti službeni¹⁸. Neslužbeni su likovi osobnih imena (pokraćeni i izvedeni) ujedno služili razlikovanju nositelja istoga službenog imena.

3. NADIMCI

U romanu su ujedno zabilježeni brojni osobni i obiteljski nadimci. Tako je po osobnome nadimku Petra Aralice Revača jedan ogranak Aralice dobio nadimak *Revačević* (skupno *Revačevići* ili *Revačevi*). Raslojavanjem su se mnogobrojnih rodova obiteljski nadimci vrlo često prometali u prezimena.¹⁹ Od nadimaka koje su nosili Araličini

¹⁵ Rubno ga, ipak, bilježimo u nadimku tvorenome od osobnoga imena *Joko* (< *Jovan*), što je potvrđeno i u Araličinu romanu i u radovima Ankice Čilaš Šimprage. Sličnu pojavu nalazimo i u Neretvanskoj krajini u kojoj nositelji osobnoga imena *Ivan* katkad zovu *Jovo*, a Aralice u Promini bilježi da je neslužbeno ime *Joko* (< *Jovan*) nosio Srbin kojemu je službeno ime *Ivan*.

¹⁶ Temeljni su likovi tih osobnih imena općenito u hrvatskome fondu osobnih imena *Grgur*, *Jeronim*, *Juraj*, *Matej* i *Spiridon*.

¹⁷ Podatci iz Promine navode se prema Čilaš Šimpraga (2011a: 355–357). Temeljni su likovi tih osobnih imena općenito u hrvatskome fondu osobnih imena *Mihovil*, *Filip* i *Franjo*.

¹⁸ Osobito se to odnosi na čakavsko i kajkavsko, ali u manjoj mjeri i na štokavsko ikavsko područje. Na čakavskome je području, primjerice, temeljni dijalektni lik *Mikula* razmjerno rijetko potvrđen u službenoj uporabi.

¹⁹ Time se ujedno pokazuje da je definicija prezimena kao stalne, nasljedne i nepromjenjive antroponimijske kategorije tek uvjetna. Tako je, primjerice, u Imotskoj krajini dio Ajduka postao Lasićima, dio Čaljkušića Ivanovićima, dio Grbavaca Meterima, dio Jerkovića Pirićima, dio Kujundžića / Kulundžića Miševićima, dio Znaora Čulinama, a dio Tonkovića ponio je prezime Čapin. Višestruko su raslojena prezimena Knezović (dio je Knezovića dobio novo prezime Bago, a dio Đuzel), Lončar (dio je ponio prezime Vujčić, a dio Zdilar), Radić (od njih su nastali Gući i Gudelji), Tomasović (od njih su nastali Gagići / Gage i Parlovi) i Vujčić (od njih su nastali Draguni i dio Lončara, a od dijela Lončara Zdilari). Mnoga su od tih prezimena nastala transonimizacijom od osobnih ili obiteljskih nadimaka (Vidović 2016: 53).

likovi izdvojit ću sljedeće: prema različitim su karakternim osobinama nastali nadimci *Bačo* (usp. *bačo* ‘drag, umiljat’ < hip. *brat*²⁰) i *Čovo* (< *čovo* ‘um. od čovjek’), vanjštinom su nositelja motivirani nadimci *Bilendra* (< *bilendra* < *bile* ‘osoba blijede puti i / ili svijetle kose’), *Bičo* (< *bičo* ‘osoba svijetle kose i blijede puti’; Čilaš Šimpraga 2011b: 32), *Brko* (< *brko* ‘brkata osoba’), *Gara* (< *gara* ‘tamnoputa i / ili tamnokosa žena’), *Malac* (< *malac* ‘osoba niska rasta’), *Tuse* (usp. *tust*) te *Žuja* i *Žuto* (< *žut* ‘plavokos’), prema navadama nositelja *Bečar* (< *bečar* ‘veseljak’ < tur. *bekār*), *Dude* (< *dude* ‘osoba koja puši svilu’), *Kuše* (< *kušati*), *Revač* (< *revati* ‘pjevati bez sluha’) i *Šašo* (usp. *šašav*), obiteljskim odnosima *Beba* (< *beba*²¹ ‘novorođenče’), *Čeja* (usp. *seja* < *seka*; Čilaš Šimpraga 2011b: 34) i *Čiko* (hip. od *stric*²²; Čilaš Šimpraga 2011b: 34), prema nazivima životinja *Maca* (< *maca* ‘um. od mačka’), prema nazivima za predmete *Daščica* (< *daščica* ‘um. od daska’), prema podrijetlu nositelja *Bodulica* (< *bodulica* ‘otočanka’), nazivu zanimanja *Postolarić* (< *postolar*), majčinu osobnome imenu *Lelo* (< *Lela* < *Jelena*) te prezimenu *Keretić* (usp. *keriti se* ‘bančiti uz mnogo buke i smijeha’).²³ Dodavanjem su fonema *č*, *ć*, *š* na osobna imena nastali obiteljski nadimak *Špipini* (< *Špipa*²⁴ < *š* + *Pipa* [< *Pilip*] ‘Filip’) te osobni nadimci *Čana* (< *č* + *Ana*), *Ćivo* (< *ć* + *Ivo*²⁵ [< *Ivan*]) i *Šana* (< *š* + *Ana*), a prilagođivanjem stranoga prezimena nadimak (i neslužbeno prezime) *Francota* (< *Franzotti*). Treba napomenuti da se ženski nadimci ujedno vrlo često izvode iz muškoga osobnog imena, nadimka ili prezimena s pomoću sufiksa *-inica*, *-ovka* i *-uša* (npr. *Bepica*, *Biluša*, *Ćivinica*, *Dizdaruša*, *Ivaljuša*, *Jolinica*, *Melinica*, *Nininica*, *Paraćuša*, *Špirinica*), a pri imenovanju žena vrlo se često uz žensko ime navodi posvojni pridjev od muškoga imena, nadimka ili prezimena (npr. *Dinka Malčeva*, *Jeka Jolina*, *Kaja Ćivina*). Višerječne su (najčešće dvočlane) imenske formule općenito vrlo česte u Promini, ali i šire (usp. za Imotsku krajinu Bošnjak Botica 2010: 11).

Aralica na osobnome primjeru pokazuje da ista osoba može u različitim životnim

²⁰ Usp. Čilaš Šimpraga (2011b: 34).

²¹ Riječ je o nadimku koji se najčešće odnosi na snahe (Čilaš Šimpraga 2011b: 40).

²² U Miljevcima se navedeni nadimak izvodi od *Ivo* (*Ćivo* < *ć* + *Ivo*; Pilić 2016: 31).

²³ Obiteljski se i osobni nadimci koji se izvode od prezimena ili osobnih imena njihovih nositelja nazivaju nepravim nadimcima.

²⁴ Tu skupinu nadimaka Živko Bjelanović (2007: 245, 249) naziva nadimcima s protezom te smatra da se u njima krije “govorna osobitost onoga kojemu je ime iz nadimka oznaka identiteta”. Ankica Čilaš Šimpraga (2006: 153) osim navedenoga nadimka *Špipa* u Promini navodi srodne nadimke *Čmate* (< *č* + *Mate*) i *Givan* (< *g* + *Ivan*). Na neretvanskome području u selu Glušci zabilježio sam srodan nadimak *Šmato* (< *š* + *Mato*).

²⁵ Ankica Čilaš Šimpraga (2006) donosi nadimak *Ćivini*, ali ga ne tumači. Budući da su kao inačice svetačkoga imena na Miljevcima potvrđena izvedena imena *Ćivan* i *Ćivula* (Pilić 2017: 31), smatram da se osobno ime *Ćivo* može svrstati u skupinu tzv. osobnih imena s protezom.

razdobljima i u različitim krajevima u kojima je živjela ponijeti različite osobne nadimke. Tako je sam Aralica nosio nepravi osobni nadimak *Ive*, dvorječni nadimak *Vlah Kitar* (pogrđni nadimak koji mu je nadjenula punica iz primorskih krajeva), nadimak *Ružonja* (nadjenuo mu ga je otac prema osobnome imenu Araličine supruge *Ružice*), nadimkom *Mislo* (< *misliti*) nazivali su ga tijekom školskih dana, a imao je i mnogobrojne nadimke koji su mu nadjenuti tijekom njegova javnoga djelovanja kao što su *Mudrac s Promine*, *Dvorski Pisac*, *Ugledno Ime*, *Akademik* ili *Tuđmanov Strateg*. Ujedno je na vlastitu primjeru prikazao i neslužbenu višerječnu antroponimijsku formulu koja se sastoji od neslužbenoga lika osobnoga imena te očeva neslužbenoga osobnoga imena i nadimka (*Ive Pile Revačeva*).

4. OSTALI ONOMASTIČKI PODATCI

Kad je riječ o toponomastičkim podacima, vrlo je upečatljivo Araličino isticanje mikrotoponima *Šupljaja* kojim je imenovan predio na kojemu se nalazio rimski vojni logor *Burnum*. Aralica ujedno navodi i neke toponime povezane s mjesnim predajama kao što je *Kutlačina pećina*, svojevrsan simbol mjesne povijesti. Posebno su zanimljivi apelativi koji su se na širem području toponimizirali kao što su *kubin* (usp. *kunfin* ‘međa, granica’ < tal. *confine*), *malovan* (usp. *manaval* ‘fizički radnik’ < tal. *manovale*), *progon* (područje kroz koje se goni stoka) i *pitorak* (vrsta gospodarskoga zdanja s visokim zidinama). Autor ujedno navodi i pojedine zoonime, primjerice ime konja *Alat* (< tur. *al* ‘otvorenocrven, rumen i ružičast’ + *at* ‘konj’; Horvat 2016: 26) te imena ovaca *Gala* (< *gala* ‘crna ovca’) i *Žuna* (< *žuna* ‘ovca žute glave’; Horvat 2019: 99). Nadalje, u romanu se nalaze i nazivi određenih meteoroloških pojava kao što je *sočica* (opisuje je kao “više led nego snijeg, na pola puta od solike do grada”). Aralica razjašnjava i uporabu mjesnih etnika (*Bunjevac*) te različita imena kojima su se nazivali pravoslavci (*rišćanin*, *rkać*). Ta su imena na mjesnoj razini počesto zamjenjivala etnonime. Također u romanu upotrebljava mjesni etnik *Prominjac* i ktetik *prominjski*.

5. ZAKLJUČAK

Roman je *Život nastanjen sjenama* Ivana Aralice pravo vrelo onomastičkih podataka, od kojih su u ovome radu obrađeni ponajprije antroponomastički podatci. Na temelju njih mogu se rekonstruirati povijesne i uočiti suvremene razlike hrvatskoga i srpskoga fonda osobnih imena (veći udio narodnih imena u Srba, različita temelj-

na svetačka imena) te njihove sličnosti (poglavito u motivaciji osobnih i obiteljskih nadimaka) i prožimanja (zamjenska imena u Hrvata počesto su istovjetna srpskim likovima osobnih imena) u sjevernoj Dalmaciji. Mnogi su od podataka ovjereni u onomastičkim radovima koji se odnose na piščev uži zavičaj Prominu (ponajprije u radovima Ankice Čilaš Šimprage, ali i u radovima Živka Bjelanovića), čime se Aralica još jednom potvrđuje kao izniman poznavatelj povijesti i suvremenosti vlastita zavičaja. U romanu ima i podataka koji nisu zabilježeni u onomastičkoj literaturi (primjerice, izvedena imena *Ćiran*, *Ćipula*, *Dučko*, *Ivara* i sl.). Među njima su posebno vrijedni apelativi iz kojih su se na širem sjevernodalmatinskom i južnoličkom području tvorili toponimi (primjerice, *kubin*, *malovan*, *pritorak*, *progon*). Budući da je upravo rječničko blago jedno od najvrjednijih vrela onomastičkih podataka, građa obrađena u ovome radu nuka na daljnja istraživanja te potiče na objavljivanje rječnika manje poznatih riječi u djelima Ivana Aralice, slična rječnicima koji su se izrađivali u ediciji *Pet stoljeća hrvatske književnosti*.

LITERATURA

- ARALICA, Ivan. 2012. *Život nastanjen sjenama*. Zagreb: Znanje.
- BJELANOVIĆ, Živko. 2007. *Onomastičke teme*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- BOŠNJAK BOTICA, Tomislava. 2012. "Obiteljski nadimci u Promini". *Folia onomastica Croatica* 21, 4: 1–16.
- BLECHOVÁ ČELEBIĆ, Lenka. 2006. *Hrišćanstvo u Boki 1200 – 1500. – Kotorski distrikt*. Podgorica: Pobjeda – Narodni muzej Crne Gore – Istorijski muzej Crne Gore.
- BRGLES, Branimir i Ankica ČILAŠ ŠIMPRAGA. 2016. "Prilog proučavanju osobnih imena u 16. stoljeću (na primjeru vlastelinstava Susedgrad i Donja Stubica)". *Folia onomastica Croatica* 25: 21–51.
- ČILAŠ ŠIMPRAGA, Ankica. 2006. "Obiteljski nadimci u Promini". *Folia onomastica Croatica* 15, 39–69.
- ČILAŠ ŠIMPRAGA, Ankica. 2011a. "Muška imena u Promini". *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 37/2, 333–364.
- ČILAŠ ŠIMPRAGA, Ankica. 2011b. "Osobni nadimci u seoskoj sredini na primjeru Promine". *Folia onomastica Croatica* 20, 21–48.
- ČILAŠ ŠIMPRAGA, Ankica, Dubravka IVŠIĆ MAJIĆ i Domagoj VIDOVIĆ. 2018. *Rječnik suvremenih hrvatskih osobnih imena*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- ČULIĆ, Gracijela. 1996. *Antroponimija Boke kotorske (od prvih pisanih spomenika do kraja XIX vijeka)*. Podgorica – Kotor: Univerzitet Crne Gore – Pomorski fakultet.
- FRANČIĆ, Anđela. 2014. "Osobna imena u matičnoj knjizi krštenih uvrštenoj u *Kvaternu kapitula lovranskog (1651.)*". *Zbornik Lovranščine* 3: 137–162.
- GRKOVIĆ, Milica. 1977. *Rečnik ličnih imena kod Srba*. Beograd: Vuk Karadžić.
- HORVAT, Joža. 2016. "Imena konja u Kurelčevu djelu *Imena vlastita i splošna domaćih životin u Hrvatov a pokle i Serbalj s primětbami (1867.)* iz zoonomastičke perspektive". *Rasprave: časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 42/1, 21–60.
- HORVAT, Joža. 2019. "Jesu li imena ovaca i ovnova *crne ovce* među zoonimima u djelu *Imena vlastita i splošna domaćih životin u Hrvatov a pokle i Serbalj s primětbami (1867.)* Frana Kurelca?". *Folia onomastica Croatica* 28, 69–134.
- PILIĆ, Josip. 2017. "Neće te naružiti ime ako neće time". *List župe Miljevci* 40/1 (55): 29–34.
- ŠIMUNOVIĆ, Petar. 2009. *Uvod u hrvatsko imenoslovlje*. Zagreb: Golden marketing –

Tehnička knjiga.

VIDOVIĆ, Domagoj. 2009. "Prilog proučavanju odraza svetačkoga imena *Ivan* u hrvatskoj antroponimiji". *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 35/1: 347–364.

VIDOVIĆ, Domagoj. 2014. *Zažapska onomastika*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

VIDOVIĆ, Domagoj. 2016. "Imotska prezimena". *Croatica et Slavica Iadertina* 12/1: 44–63.

ON NAMES IN *PROMINA* IN THE NOVEL *ŽIVOT NASTANJEN SJENAMA*
(*LIFE INHABITED BY SHADOWS*) BY IVAN ARALICA

DOMAGOJ VIDOVIĆ

SUMMARY

In the paper, different names (mostly anthroponyms) in from novel *Život nastanjen sjenama* by Ivan Aralica relating to the author's native place Promina are analyzed and compared to relevant onomastic works in which this area is explored. The paper also focuses on some terminological problems, e.g. the relation between the etymological and basic name and official and unofficial name.

KEYWORDS:

anthroponyms, basic name, etymological name, Ivan Aralica, novel Život nastanjen sjenama

